

kat – amelyek nem azonosak a rossz értelemben használt klikkekkel – az edzőnek figyelembe kell vennie. Az egyes taktikai részfeladatok megoldása sikeresebb lehet, ha a megoldásban részt vevők között az átlagosnál magasabb szintűek a szimpátiakapcsolatok.

Negatív oldala is lehet a csapaton belüli informális kapcsolatoknak. Megnövekedhet például a „szimpátia átadások” száma, amelyek nem minden esetben indokoltak, hibaforrásként ronthatják a rendszer együttműködési szintjét.

Az együttműködéssel kapcsolatban eddig kifejtett gondolatok arra utaltak, hogy a csapatjátékosokat rendkívül sok hatás éri a cselekvés előtt. A pillanatok tört része alatt igen sok befolyásoló tényezőt kell mérlegelni. Ez azonban nem mentheti fel a játékost az egyéni felelősség alól!

A kapott utasítások, a társaktól nyert információk mind befolyásolják a versenyzők csapaton belüli tevékenységét, de cselekedeteiről a versenyző maga dönt. Például: tartja-e a labdát vagy sem, ezért ő a felelős, nála van a labda! Befut-e a hálóhoz röptézni a tenisz vagy sem? Lő-e kapura a labdarúgó, dob-e kosárra a kosárlabdázó? Ezek eldöntése és a döntések alapján való cselekvés a játékosok egyéni adottságai, képzettségük és pillanatnyi felkészültségi állapotuk eredménye.

4.5.4. A játérendszer

A játérendszer különböző meghatározásaival találkozhatunk az irodalomban.

Nálunk labdarúgásban a játérendszer meghatározásával kapcsolatban Csanádi Árpád tette meg az úttörő, irányt mutató lépéseket. Értelmezésében „A labdarúgó-játérendszer az erők, a játékosok elhelyezése, felállítása a játéktéren, előre és általánosságban meghatározott feladatok teljesítése céljából.” Ebben a megközelítésben a játérendszer lényege a játékosok „elhelyezése, felállítása”, illetve a felállítási alakzatból „előre és általánosságban” meghatározott feladatok összessége.

A fejlődés folyamán különböző labdarúgó-játérendszer alakultak ki (például gúla-, svájci, WM-rendszer). A játérendszernek ez a fajta értelmezése – habár egyértelműen utal a feladatokra és a funkcióra – mégis a *strukturális jelleg*et fejezi ki leginkább.

Páder János véleménye: „A játérendszer nem lehet a játékosok játéktéren elfoglalt helye szerint az alapfelállási formára, szerkezetre leegyszerűsíteni.” Meghatározásában „a játérendszer eszköz a cél elérése érdekében”. Például a kosárlabdázásban több játérendszer különböztethetünk meg: emberfogásos védekezési rendszer, támadó forgó rendszer stb. Ezeket az eszközöket (játérendszereket) különböző célok megvalósítása érdekében használhatjuk fel. A játérendszernek ebben az értelmezésében elsősorban a cél-eszköz kapcsolat, valamint a *funkcionális szemlélet* domborodik ki.

A játérendszer meghatározásának következő megközelítése rendszerelméleti jellegű és ezen belül *kvalitatív szempontú*. A csapatot úgy fogjuk fel, mint alrendszernek és elemek egységét, amelyek a közös taktikai cél érdekében kapcsolatot tartanak fenn egymással. Ebből a kapcsolatból fakadó tevékenység jellemzi a küzdelem, a játék rendjét vagy rendszertelenségét. Ennek értelmében a *játérendszer a versenyzők közötti kapcsolat jellegű és szívnálát fejezi ki. Egyrészt utal az aktuálisan alkalmazott támadó és védő eljárások összességére, másrészt azt fejezi ki, hogy ezek az eljárások a másik rendszerrel szemben harcban milyen szinten valószínűleg*

A játérendszer színvonalának minőségi kategorizálására a következő együttműködési fokozatokat – egyúttal képzési célokat – különböztetjük meg.

– Ötlejtjáték

Elsősorban a kezdők játékára jellemző. Az együttműködésre vonatkozóan semmiféle jelentős előre kialakított elképzelésük nincs a játékosoknak. Az együttműködés jellegét és formáit a versenyzők a küzdelem pillanatnyi versenyhelyzeteinek ötletszerű kihasználásán keresztül alakítják ki. Tevékenységük irányítása alapvetően az első jelzőrendszerre épül. Sportági anticipációs képességük és taktikai gondolkodásuk még fejletlen. Az együttműködés ilyen színvonalára jól illik a „rendszerelenség rendszere” jelző.

A versenyzők alacsony szintű taktikai képzettsége ellenére már ezen a fokon is szükséges olyan kezdetleges feladatokat adni, amelyek a rendszer célszerű és egységes működését segítik elő (például, ha megszerzték a labdát, mindenki az ellenfél kapuja felé fut, ha támad az ellenfél, mindenki a büntetőterületen belül helyezkedik el, értékeljük a góllótti átadásokat, vagy egyéni feladatokat adhatunk stb.).

– Kombinációs játék

A csapatjátékokban kombinatív játékon több játékos egyidejű és egymás utáni cselekvéseinek célszerű és összehangolt kapcsolatát értjük. A taktikai képzettségnek ezen a szintjén a rendszer elemeinek együttműködéséhez a megtanult, begyakorolt kombinációk (2, 3, 4, esetleg több játékos kapcsolata) járulnak hozzá. Ezek a taktikai (játék-) elemek programozott lehetőségek, amelyek célszerű alkalmazását a versenyzők helyes döntései teszik lehetővé. A versenyző a küzdelem közben felismeri a cél eléréséhez szükséges megoldási lehetőséget és a taktikai feladatot az ismert kombinációk (taktikai téglák, játékelemek, standard szituációk) felhasználásával oldja meg. A játérendszernek ezen a fokon már a rendszer elemei közötti tervszerű együttműködést tapasztaljuk, azonban ez nem terjed ki az egészre és az állandóság sem jellemzi.

– Formációs játék

Tervszerű egységes csapattelékenységét, a csoport minden tagjára előre meghatározott cél- és feladattrendszert fejez ki.

Az ellenfelekkel szemben legfőbbször más és más taktikai elgondolást kell megvalósítani. Ha a csapat taktikai felkészültségének színvonala olyan, hogy a „harcot” előre tervezett, begyakorolt játékelemek (figurációk, kombinációk, taktikai téglák, játékelemek) felhasználásával képes megvitni, akkor formációs játékról beszélünk. Ebben az esetben a rendszer elemei – a játékosok – előre tervezett, meghatározott, logikus kapcsolatot tartanak fenn egymással. Ebben a precíz kapcsolatrendszerben a megoldási formák, kombinációs elemek váltakozhatnak, a lényeg – az együttműködés magas fokú szervezethez – azonban nem. A játérendszer megvalósulásának ezen a szintjén a rendszer minden egyes eleme meghatározott feladatot hajt végre, részt vesz a megjelölt csapattaktikai feladat megvalósításában úgy, mint az egész egy része, mint a bonyolult szerkezetek egy fogaskereke.